

УДК 616.314-089.23

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЛІКУВАННЯ ЗУБОАЛЬВЕОЛЯРНИХ ФОРМ САГІТАЛЬНИХ АНОМАЛІЙ ПРИКУСУ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МІОФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ОРТОДОНТИЧНОЇ АПАРАТУРИ

К.М. Лихота, кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології Інституту стоматології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л.Шупика.

Резюме. У процесі пошуку ідеального апарату для лікування зубощелепних аномалій стоматологами-ортодонтами було створено безліч різних, як за принципом дії, так і за місцем розташування апаратів. Виготовлення будь-якого лікувально-профілактичного ортодонтичного апарату, пов'язане з витратою часу та матеріалів, у зв'язку з цим, є актуальним питання економічної оцінки запропонованої технології.

Для визначення можливого економічного ефекту від впровадження в практику запропонованої технології проводили порівняння наступних показників: 1. Можлива економія робочого часу лікаря-ортодонта та зубного техника. 2. Можлива економічна вигода від застосування матеріалів при виготовленні індивідуальних еластопозиціонерів, тобто зниження собівартості ортодонтичного апарату. Організація та оцінка хронометражного дослідження проводились в умовах клініки та зуботехнічної лабораторії.

Процес виготовлення еластопозиціонерів на 25 хвилин триваліший порівняно з процесом виготовлення функціональних двощелепних апаратів (активатора Андресена-Гойпля та регулятора функції Френкля). Проте, з точки зору економії клінічного часу, еластопозиціонери значно вигідніші в застосуванні, оскільки не потребують корекції.

За допомогою впровадження в практику індивідуальних міофункціональних апаратів – еластопозиціонерів можна підвищити продуктивність праці лікаря-стоматолога ортодонта майже в 10 разів.

Ключові слова: еластопозиціонер, міофункціональний апарат, економічна складова, зубощелепні аномалії.

Вступ. У процесі пошуку ідеального апарату для лікування зубощелепних аномалій стоматологами-ортодонтами було створено безліч різних, як за принципом дії, так і за місцем розташування апаратів [1]. З появою сучасних еластичних матеріалів стало можливим виготовлення знімних міофункційних ортодонтичних апаратів, які здатні перемістити і утримати зуби в положенні, заздалегідь передбаченому в конструкції, враховуючи пружність матеріалу, створювати універсальні апарати по своєму впливу на зуби [1, 2] Прагнення ортодонтів досягти ідеальної за будовою і функцією оклюзії призвело до створення універсального за впливом на зубні ряди активного знімного апарата – позиціонера, який здатний виконувати різні функції. Зокрема, стало можливим виготовлення не тільки стандартних, а й індивідуальних

міофункціональних апаратів – еластопозиціонерів. Еластопозиціонер має можливість виступати в ролі установочного або юстировочного пристрою, який переміщує (позиціонує) зуби в задане положення. Еластопозиціонер в практиці лікарів використовується і як ретенційний апарат для закріплення результатів лікування, для зберігання форми зубних рядів та їх взаємовідношення

Виготовлення будь-якого лікувально-профілактичного ортодонтичного апарату, пов'язане з витратою часу та матеріалів, у зв'язку з цим, є актуальним питання економічної оцінки запропонованої технології [3].

Матеріали та методи дослідження. Для визначення можливого економічного ефекту від впровадження в практику запропонованої технології проводили порівняння наступних показників:

можлива економія робочого часу лікаря-ортодонта та зубного техника;

можлива економічна вигода від застосування матеріалів при виготовленні індивідуальних еластопозиціонерів, тобто зниження собівартості ортодонтичного апарату.

Організація та оцінка хронометражного дослідження проводились в умовах клініки та зуботехнічної лабораторії, зубним технікам

пояснювали мету хронометражу. При цьому звичний ритм роботи в клініці та лабораторії не порушувався.

Отримані дані в результаті хронометражного дослідження заносили в спеціальні карти, які порівнювали з тим часом, який затверджений наказом МОЗ України від 25.05.2006 №319 «Про затвердження норм робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я» (рис.1).

Місто – Київ		Початок спостереження –		
Лікувальний заклад – кафедра стоматології ІС НМАПО ім.П.Л.Шупика		Кінець спостереження –		
		Дата –		
		Спостерігач –		
Лікар-ортодонт або зубний технік	Робота	Устаткування		
Зубний технік першої кваліфікаційної категорії	Виготовлення set-up моделей, виготовлення еластопозиціонера	Зуботехнічна лабораторія		
<i>Спостереження</i>				
Що спостерігалось	Поточна робота		Тривалість	
	годин	хвилин	роботи	перерв
Процес виготовлення set-up моделей верхньої та нижньої щелеп із супергіпсу та воску. Виготовлення моноблокового апарата еластопозиціонера з еластосилікону.				
Зміст роботи				
Відливання моделей з супергіпсу, фіксація їх в артикуляторі для створення фізіологічного прикусу, визначення оклюзійних контактів, переміщення різців, ікол та премолярів, подальше виготовлення set-up моделей, по шаблону яких, відливання з еласто-силікону монощелепного апарата еластопозиціонера				

Рис. 1. Зразок хронометражної картки

Так як роботи, що проводяться в зуботехнічній лабораторії належать до малосерійного виробництва, ми оцінювали

хронометражний ряд з урахуванням тривалості часу ручних операцій, які залежать від темпів виконання окремих рухів, особливостей

устаткування і т.п. Тому спочатку визначали коефіцієнт стійкості, який дозволяє враховувати розсіювання – тривалість окремих елементів:

$$K = \frac{A_{max} A_{max}}{A_{min} A_{min}}$$

де: A_{max} – максимальна тривалість прийому роботи в часі в хронометражному ряді;

A_{min} – мінімальна тривалість прийому роботи в часі.

При виконанні робіт на малосерійному виробництві коефіцієнт стійкості хронометражного ряду було прийнято за 3,0. В наших дослідженнях кожен хронометражний ряд складався з 10 вимірювань (по 5 вимірювань для двох лікарів-ортодонтів та двох зубних техніків). Для підрахунку середнього часу виконаних робіт враховували всі показники хронометражного ряду у тому випадку, якщо коефіцієнт стійкості був не більше 3,0. Якщо ж він виявлявся більшим за вищезгаданий показник (3,0), тоді ми проводили додаткові хронометражні вимірювання та викреслювали з хронометражного ряду максимальний та мінімальний показники.

У проведених нами вимірюваннях коефіцієнт фактичної стійкості знаходився в межах 1,3-2,1, що й дало нам підстави вважати його задовільним.

Після підрахунку коефіцієнта стійкості, визначався середньоарифметичний час кожної операції.

У тих випадках, коли час «перехрещувався», тобто коли в період виконання однієї операції була можливість виконати іншу, розрахунок середнього оперативного часу проводили наступним чином: враховували, наприклад, скільки моделей протягом однієї години може виготовити зубний технік. При цьому оперативний час дорівнює часу циклу, поділеному на число моделей $t_{op} = T_{ц}/T_{м}$;

Приймали до уваги також той факт, що 5% (приблизно 20хв) основного та допоміжного часу під час робочого дня необхідно виділити на особисті потреби та відпочинок спеціаліста.

Для спрощення проведення економічного дослідження в якості основи для спостереження та проведення розрахунків було взято технологічний процес виготовлення індивідуальних міофункціональних апаратів. Було оцінено виготовлення 89 ортодонтичних апаратів: 76 еластопозиціонерів і 13 двощелепних функціональних апаратів, таких як активатор функції Френкеля та активатор Андресена-Гойпля.

Витрати робочого часу та матеріалів на основних технологічних етапах:

Отримання гіпсових моделей.

Після отримання анатомічних відбитків і блоків для фіксації оклюзії вони передаються в лабораторію. Виготовлення гіпсових моделей в лабораторії займає 45 хвилин. Чистка моделей займає 15 хвилин. Даний етап є стандартним у виготовленні всіх ортодонтичних апаратів.

Виготовлення Set-up моделей.

Даний етап включає: - дублювання моделей (45хвилин), - загіпсовка в артикулятор (15хвилин), - розпилювання моделі на фрагменти (25хвилин), - формування set-up моделей (20хвилин).

Формування та моделювання капи.

З силікону виготовляють індивідуальні міофункціональні апарати. Перед цим, по set-up моделях формують і моделюють з воску капи. Цей етап займає 20 хвилин.

Гіпсова в кювету та заміна воску на силікон. Найтриваліший з етапів, він займає 1,5 години. Вулканізація – 45 хвилин. Вилучення з кювети та обробка апарата – 35 хвилин. Глазурування – 15 хвилин.

Після проведення лабораторних етапів апарат передавався в клініку та припасовувався пацієнту в порожнині рота. Дані апарати не потребують корекції, так як є індивідуальними, тому, при відвідуванні пацієнтом ортодонта час затрачається лікарем лише для контролю ефективності процесу лікування.

Результати дослідження та їх обговорення. Ми порівнювали процес виготовлення еластопозиціонерів з процесом виготовлення функціональних двощелепних апаратів (активатора Андресена-Гойпля та регулятора

функції Френкля). Після зняття відбитків та фіксації прикусу в клініці, в лабораторії виготовляються гіпсові моделі, які фіксуються в артикуляторі (20 хв), створюються фіксуючі елементи, готуються кламери та вестибулярна дуга (1,5 год), створюється воскова репродукція апарата (30 хв), моделі гіпсуються в кювету (40 хв), віск замінюється на пластмасу (45 хв), далі апарат шліфується та полірується (60 хв).

В клініці апарат коригують шляхом активації ретракційної дуги, пружин, підкручуванням гвинта, зпилуванням пластмаси в ділянці зубів, які підлягають переміщенню.

Дані апарати потребують корекції раз в 2-4 тижні, як в клініці лікарем, так і пацієнтом (батьками пацієнта), це займає в середньому 20-30 хвилин під час планових оглядів у лікаря-ортодонта.

Таким чином, лабораторні етапи виготовлення еластопозиціонерів займають в середньому 6 годин 10 хвилин, а лабораторні етапи виготовлення функціональних апаратів таких, як регулятор функції Френкеля та апарат Андресена-Гойпля – 5 годин 45 хвилин, що є на 25 хвилин швидше, ніж виготовлення індивідуальних міофункціональних апаратів. Проте, з точки зору економії клінічного часу, еластопозиціонери значно вигідніші в застосуванні, оскільки не потребують корекції, огляд пацієнта складає 10-15 хвилин один раз в 3-4 місяці, в той час як двощелепні функціональні апарати (регулятор функції Френкеля, апарат Андресена-Гойпля) потребують корекції, при їх застосуванні огляд пацієнта складає 20-30 хвилин один раз в 2-3 тижні.

Виходячи з вищенаведеного, ми можемо розрахувати річний об'єм продуктивності праці лікаря-стоматолога ортодонта за наступною формулою:

$$A = \frac{tg \cdot Sg \cdot 365}{tn} \cdot \frac{tg \cdot Sg \cdot 365}{tn}$$

де tg – тривалість робочого дня, Sg – кількість робочих днів у році, 365 – кількість днів

у році, tn – необхідна кількість часу для огляду одного пацієнта та корекції апарата в рік за запропонованою нами методикою складає:

$$A = \frac{6 \cdot 227 \cdot 365}{60} \cdot \frac{6 \cdot 227 \cdot 365}{60} = 8286$$

Продуктивність праці лікаря-стоматолога ортодонта при застосуванні двощелепних функціональних апаратів складає

$$A = \frac{6 \cdot 227 \cdot 365}{510} \cdot \frac{6 \cdot 227 \cdot 365}{510} = 975$$

Висновки

При вивченні таких показників, як затрата робочого часу лікаря-ортодонта та зубного техника, а також економічної вигоди від застосування матеріалів при виготовленні еластопозиціонерів було проаналізовано 76 хронометражних таблиць і оцінено виготовлення 89 ортодонтичних апаратів: 76 еластопозиціонерів і 13 двощелепних функціональних апаратів, таких як активатор функції Френкеля та активатор Андресена-Гойпля. Було зроблено висновки про те, що лабораторні етапи виготовлення еластопозиціонерів займають в середньому на 20-25 хвилин більше, ніж лабораторні етапи виготовлення функціональних апаратів таких, як регулятор функції Френкеля, проте, з точки зору економії клінічного часу, еластопозиціонери значно вигідніші в застосуванні, оскільки не потребують корекції, огляд пацієнта складає 10-15 хвилин один раз в 3-4 місяці, в той час як двощелепні функціональні апарати (регулятор функції Френкеля, апарат Андресена-Гойпля) потребують корекції, при їх застосуванні огляд пацієнта складає 20-30 хвилин один раз в 2-3 тижні.

Таким чином, наведені дані свідчать про те, що при впровадженні в практику індивідуальних міофункціональних апаратів – еластопозиціонерів можна підвищити ефективність праці лікаря-стоматолога ортодонта майже в 10 разів. Отже, можна зробити висновок про те, що застосування еластопозиціонерів економічно вигідне, оскільки значно оптимізує клінічний час.

Література

1. Григорьева Л.П. Прикус у дітей / Григорьева Л.П. – Полтава, 1995. – 231-233с.
2. Головка Н.В. Результати застосування трейнера Т4К в якості лікувально-профілактичного апарату / Н.В.Головка, Шаді Аднан Аль Хатиб // Наук. вісн. НМУ „Стомат. здоров'я – дітям України”, К.: 2007. – С. 60-61.
3. Лихота К.М «Клінічні аспекти лікування сагітальних аномалій прикусу з використанням стандартних і індивідуально виготовлених функціональних апаратів / К. М. Лихота // Сучасна стоматологія. - 2012, - № 2. – С.6.

Науковий рецензент доктор медичних наук, професор Лихота А.М.